

Kırım Harbi'nde Silistre Müdafaası, 1853-54 Tuna Seferi

Ferik Ahmed Muhtar Paşa, Hazırlayanlar: Gültekin Yıldız ve Fatih Tetik

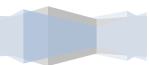
İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, 287 sayfa, ISBN: 978-605-332-222-1.

Serkan ER*

Türk askerî tarihçiliğinin öncüsü olarak nitelendirilen Ferik Ahmed Muhtar Paşa'nın, orijinal künyesi *Kırım Sefer-i Meşhûru Evâilindeki 1270 "Osmanlı-Rus" Tuna Seferi ve Bunun Nihayetindeki Silistre Müdafaa-i Kahramanânesi* olan ve 1922 yılında basılmış eseri Gültekin Yıldız ve Fatih Tetik tarafından ilk defa Latin harfleriyle yeniden yayımlanmıştır. Eser, hazırlayanların Ferik Ahmed Muhtar Paşa ve eserleri hakkında bir giriş metni ve Ahmed Muhtar Paşa'nın künyesi yukarıda belirtilen eserin günümüz Türkçesine uyarlanmış şekli olmak üzere iki bölüm halinde hazırlanmıştır.

Eserin giriş metninde, Osmanlı Devleti'nde askerî tarih çalışmalarının gelişim süreci ele alınmış ve bu alanın hemen her safhasında faaliyet gösteren ve isim benzerliği sebebiyle 93 Harbi kahramanı Müşir Gazi Ahmed Muhtar Paşa ile sıklıkla karıştırılan, bugün İstanbul Pangaltı'da bulunan Askerî Müze'nin kurucusu Ferik Ahmed Muhtar Paşa (1861-1926)'nın hayatı ve askerî tarihçiliğe katkılarına yer verilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, serkaner2001@yahoo.com.tr

Eserin günümüz Türkçesine çevrilen bölümünde Ahmed Muhtar Paşa, öncelikle günümüz literatüründe Kırım Harbi (1853-1856) olarak bilinen savaşı, Tuna Seferi ve Kırım Seferi olmak üzere iki kısma ayırmaktadır. Tuna Seferi'nin sonunda meydana gelen Silistre Müdafaasında, düşmana oranla bir avuç denilebilecek kadar az ve ekserisi Anadolu ve gönüllü başıbozuk süvarilerle gönüllü Arnavutlar ve Mısır ile Tunuslu Arap askerlerden oluşan Osmanlı Ordusu'nun, basit toprak siperler arkasında yetenekli Rus ordusuna uzun süre mukavemet etmesinin bütün Avrupa devletlerini hayrete düşürdüğünü söylemektedir. Ancak bu kadar mühim ve önemli olan bu müdafa hakkında o zamana kadar herhangi bir eser yazılmamış⁵ ve aydınlatılmamış olduğunu bu nedenle kendisinin Osmanlı hamaset ve kahramanlığının muhteşem bir örneğini teşkil eden bu müdafaayı en sağlam ve muteber kaynaklara dayanarak tarihî bir surette yazdığını belirtmektedir.

Ahmed Muhtar Paşa'nın kaleme aldığı eseri iki ana bölüme ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki sefer öncesi faaliyetleri ve Silistre müdafaası öncesi meydana gelen gelişmeleri diğeri ise Silistre muhasara ve müdafaasını anlattığı bölümlerdir. İlk bölümde yazar, Rus Çarı I.Nikola'nın hedefinin mukaddes yerler ve gayrimüslimlere imtiyazlar maskesi altında başta İstanbul'u ele geçirerek Osmanlı Devleti'nin taksimi ve ortadan kaldırılması olduğunu belirtmektedir. Bu hedefine ulaşmak için hasmane bir tutum sergileyen Rusya ile muharebeler Rumeli ve Anadolu harekât bölgeleri olmak üzere iki cephede resmen 20 Safer 1270 (22 Kasım 1853) tarihinde başlamıştır. İlân edilen umumi seferberlik neticesinde toplam 290.000 kişi silah altına alınmış, Osmanlı ordusu nizamiye askerleri, gönüllü başıbozuk süvari askerleri, Arnavut gönüllüleri ile Mısır ve Tunus askerlerinden oluşturulmuştur. Daha sonraları müttefik devletlerden Fransa, İngiltere müteakiben Sardunya (İtalya) da harp için askerlerini sevk etmiştir. Yazarın ifadelerinden müttefik askerlerin milliyetleri incelendiğinde bunların arasında Hintlilerin, Türklerin, İsviçrelilerin, Almanların, Cezayirlilerin, İskoçyalıların bulunduğu görülmekte böylelikle aslında bu harbin küçük bir cihan harbi niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır.

Yazarın müttefik devletlerin harbe iştirakini ele alırken dönemin şartları gereği diplomatik bir üslup kullanmaya dikkat ettiği görülmektedir. Örneğin Sardunya (İtalya) devletinin harbe iştirakinin “*haksız bir şekilde Türklere vukûa gelen, külliyen insaniyete ve adalete mugayir bulunan saldırı ve tasalluta tahammül edemediğinden*” kaynaklandığını (s.34), İngiltere ve Fransa devletlerinin ise “*nice asırlardan beri bize her daim dostluk, âli-cenablık göstermeyi*

⁵ Yazar, Silistre Müdafaası ile ilgili Namık Kemal'in Vatan yahut Silistre piyesinin yer aldığını ve bu piyesin Osmanlılar üzerinde mühim etkiler uyandırdığını belirtse de bu piyesin kumandanlar, erkân ve şahıslar, muhasara ve müdafaanın meydana gelişi ve seyredişi hakkındaki bilgilerin pek eksik bulunduğunu da ifade etmektedir. (Bkz. s.11) Hatta kendisinin bu piyesi tarihe tam olarak uyarlayarak yeniden oluşturduğu bir çalışması da yer almaktadır. (Bkz. s.20)

âdet haline getirmiş bu iki büyük milletin hukukumuzu silah kuvvetiyle müdafaa için” Ruslara karşı harp ilân ettiklerini beyan etmektedir (s.53).

Ahmed Muhtar Paşa, harbin başlangıcından Kırım seferine kadar vukua gelen muharebeleri incelediği eserinde, her bölümle ilgili yazılmış yabancı kaynaklara yer vermekte ve bunların anlattıkları olayları diğer kaynaklarla da karşılıklı olarak analiz etmektedir. Silistre müdafası öncesi meydana gelen muharebeleri (İsakçı, Kalafat, Tutrakan, Oltaniçe, Çetat, Çetina Muharebeleri), Fransız harp tarihçisi Gustave Marchal’ın 1888 tarihli *Kırım Muharebesi (La Guerre de Crimée)* adlı eseri ve Girit kaymakamlarından Hüseyin Hüsnü’nün 1876 tarihli *Sâika-i Zafer* adlı eserini karşılaştırarak ele almıştır. Bu bölümde bu muharebelerden başka Osmanlı tarihinde derin izler bırakan Sinop faciası ve Osmanlı donanmasının durumuna da değinen yazar, yeniçerilerin kaldırılmasından sonraki Osmanlı ordusunun durumu ve müttefik askerleriyle ilgili de bilgiler vererek eserin asıl konusunu teşkil eden Silistre müdafasına geçmektedir.

Yazar eserin ikinci bölümünde, 12.000 ile 15.000 Osmanlı askerinin mükemmel bir şekilde teçhiz edilmiş 90.000 kişiyi aşan Rus ordusunun hücum ve saldırılarına nasıl mukavemet ve müdafaa ettiğini ele aldığı Silistre muhasara ve müdafasını üç temel yabancı eseri analiz ederek anlatmıştır. Bunlardan ilkinin harpte Osmanlı saflarında yer alan İngiliz mühendis Teğmen Butler’in şehit olana kadar günü gününe harp olaylarını anlatan günlüğünü de içeren ve sonraki günlerde meydana gelen olayları da ele alan İngiliz muhabir A.Woods’un 1855 senesinde basılan, Türkçesi “*Son Sefer: Doğudaki Savaşın Kısa Hikâyesi*” olan eseri oluşturmaktadır. Yazar ikinci yabancı kaynak olarak yukarıda künyesi zikredilen Gustave Marchal’ın kitabının üçüncü kısmını ve son olarak ise Rus yazar Kovalevski tarafından 1868 senesinde basılan, Türkçesi “*1853 ve 1854’te Türkiye Aleyhinde Sefer*” olan eserini kullanmıştır. Bu eserlerde Silistre muhasara ve müdafası hakkında verilen malumatları aynen aktaran Ahmed Muhtar Paşa, bazen aralara girme yaparak bazen de dipnotlar şeklinde yazarların metinlerini eleştirmektedir.

Woods’un eserine yaptığı eleştirilerin temelini “*Silistre’de, kahraman Silistre Müdafası’nı vücuda getiren, hiçbir ecnebi şahıs değil, orada pek bol ve fedakârca akıtılmış Türk, Arnavut, Arap kanı ve herhalde Osmanlı yiğitlik ve hamaseti*” olması teşkil etmektedir (s.96). Çünkü Butler kaleme aldığı günlüğünde kendisini *Silistre’de hâkim ve adeta birinci şahıs suretinde göstermekte* ve kendisini *kale muhafızından bile öne geçiren* ifadeler kullanmakta aynı şekilde Woods da sonraki bölümlerde Teğmen Butler’dan “*şanlı koca bir Silistre kahramanı çıkarmak suretiyle hem o dostunu yükseltmek, namını ebedî kılmak ve aynı zamanda mensup bulunduğu millet için Tuna sahilinde bir şan ve şeref alanı meydana*

getirmek” amacı gütmektedir (s.161). Buna mukabil Osmanlı askerlerini kafa, kulak kesen barbarlar olarak nitelemekte (s.122,125), zabitleri değersiz ve kıymetsiz, hiçbir şeyi yapmaya muktedir olmayan kendilerininin selametinden başka bir şey düşünmeyen kişiler olarak göstermektedirler (s.143). Ahmed Muhtara Paşa da Osmanlı ordusunu küçük düşüren bu ifadeleri eleştirerek reddetmekte ve Butler’ın Osmanlı’ya yaptıklarını takdir etmesine rağmen (s.161) onun *kalede kıymetli bir fen memurundan* başka bir şey olmadığını (s.109) ve ondan başka kalede bulunan *Osmanlı, Mısırlı ve ecnebi birtakım kahraman ve mühim, itibarlı ve malumatlı birçok askerî erkân ve ümeranın* da yok sayılmaması gerektiğini vurgulamaktadır (s.161).

Yazar, Gustave Machal’ın eserinde yer alan Osmanlı ordusunu eleştiren yazılara da karşı çıkmaktadır. Eserde geçen Mareşal Saint Arnaud’un Fransa harbiye nazırına gönderdiği mektuptaki; Osmanlı ordusunda sadece başkumandan ve askerler olduğu, aradaki zabıt ve küçük zabitanın mevcut olmadığı, Ömer Paşa’nın kendi emrindeki askerlerin mevcutlarını dahi bilmediği, Ruslara karşı hiçbir malumata sahip olmadığı, kararlaştırılmış bir sefer planının mevcut olmadığı hakkındaki iddialarını (s.169) uygun bulmamaktadır. Bunların yanlışlığını ortaya koymak için eserinde “*seferdeki Osmanlı askerleri ve ordusunun hakiki ahvali hakkında malumat*” adıyla ayrı bir kısım açan Ahmed Muhtar Paşa, ordunun Tuna ve Kırım seferinden on sene önce ilerlemeye başladığını, bu seferlerde de ordunun silahları, teşkilat ve tensikatı, teçhizat ve nizamıyla mükemmel bir şekilde bulunduğunu ve bunların başında bulunan erkân, ümera ve zabitanın sanatlarında mahir ve mağrur, askerî nizam ve kanunlara bağlı, birçoğu Avrupa’da harp mekteplerinde yetişmiş kişilerden oluştuğunu söylemektedir (s.171,172).

Yazar üçüncü yabancı kaynak olarak kullandığı Rus Kovalevski’nin eserine; daha önceki eserlerde bahsedilmeyen ve Silistre müdafaasını *kahramanca çoklu müdafaa haline koyan, bütün cihanın takdir ve hayretlerini kazanan ve Türkler için ilelebet pek şanlı bulunan o aslanca hurûc hareketlerinden* (s.189) ve Rusların birçok kez kaleye yaptıkları hücum ve baskınlar ile bunlar esnasında verdikleri kayıp ve yaralılarından bahsettiği için yer verdiğini beyan etmektedir. Rus yazarın eserini aynen aktaran paşa, dipnotlarla açıklamalarda bulunmayı da ihmal etmeyerek Kovalevski’nin kitabında yer alan Rus ordusu hakkındaki cetvelleri de metnin sonuna ilave etmiştir.

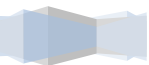
Ahmed Muhtar Paşa’nın eserini hazırlarken “*farklı kaynaklardaki bilgilerin karşılaştırılması*” yöntemini kullandığı, herkesin ulaşabileceği kaynaklarla birlikte bazı hususi vesikalara ve sözlü bilgilere de yer verdiği görülmektedir. Osmanlı ordusunda uzun yıllar hizmet etmiş yüksek rütbedeki bir paşanın eserinde, Osmanlı harp tarihinde önemli bir

yeri olan 1853-56 Osmanlı-Rus Harbi ile ilgili resmi evraklara başvurması da beklenirken bunlara yer vermemiş ya da verememiş olması da düşündürücüdür.

Kitabı yayına hazırlayan Gültekin Yıldız ve Fatih Tetik'in ciddi ve titiz bir çalışma yaptıkları görülmektedir. Kitapta yer alan bazı ufak hataların da yeni baskılarda düzeltileceği umut edilmektedir. Kitabın başında hedeflerinin; hem vefatından sonra gerek askerî gerek sivil kurumlar tarafından gerekli ilgiyi göremeyen merhum Ahmed Muhtar Paşa'nın hatırasını yâd ederek Türk askerî tarihçiliğine katkılarının tanınmasını sağlamak; hem de 1853-56 Osmanlı-Rus Harbi'ne dair gerek Osmanlı literatüründe gerekse Cumhuriyet döneminde akademik araştırmaların oldukça az olduğunu beyan ederek bu alandaki Türkçe literatüre yeni bir katkı yapmak olduklarını belirten akademisyenlerin bu yayınlara hedeflerine ulaşmalarını temenni ederiz.

Hazırladıkları bu eserle Osmanlı ordusunun unutulmuş zaferlerinden biri olan Silistre müdafaasını yeniden zihinlerimizde yer edinmesini sağlayan akademisyenler, bu gibi yayınlardan beklentilerini de şu cümlelerle dile getirmişlerdir:

“Umulur ki bu ve benzeri yayınlarla, Ahmed Muhtar Paşa ve Mehmed Nihad Bey gibi askerî tarihçilik geleneğimizin fedakâr ve hamiyetperver kurucuları hakettikleri hatıra kürsüsüne çıkarılır ve günümüzde üzerine ölü toprağı serilmiş görüntüsü veren resmî-askerî harp tarihi birimleri tarafından değilse de sivil akademisyenler ve gönüllüler tarafından Osmanlı/Türk askerî tarihi ilerleyen yıllarda daha derinliğine araştırma ve incelemelerle aydınlatılır” (s.XXVII, XXVIII).

Osman Qazi Kandemir

Qarənfıl

Roman

